

BİR TÜRK LÜK BİLİMCİNİN/ TÜRKOLOĞUN MAKALE PARKINDA KISA BİR GEZİNTİ

Nail TAN

TDK I-III. Dönem Bilim Kurulu (1983-2001), Yürütme Kurulu Üyesi (2001) ve Ağız Araştırmaları Bilim ve Uygulama Kolu Başkanı (1987-89, 1995-98) ve Üyesi (1987-99) Ankara-Fırat-Erciyes-Kırgızistan-Türkiye Manas ve Girne Amerikan Üniversiteleri Emekli Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tuncer Gülensoy (d. Uşak 1939) ülkemizde Türklük bilimi / Türkoloji ve Mongolistik alanlarında önde gelen bilim insanlarından. Adı söylendiğinde, öncelikle şu eserleri aklı gelir: *Doğu Anadolu Osmanlıcası* (1986), *Kütahya ve Yöresi Ağızları* (1988), *Türkçe El Kitabı* (1994), *Türkçe Yer Adları Kılavuzu* (TDK, 1995), *Ela-ziğ ve Yöresi Ağızlarından Derlemeler* (Ahmet Buran'la, TDK 1994), *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası* (Ercan Alkaya ile 2003), *Altan Topçü: Moğol Tarihi* (2008), *Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* (2 Cilt, TDK 2008), *Nağçıvan Ağızı* (P. Küçükler ve E. Amanoğlu ile, TDK 2009), *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler* (C.I 2012, C.II 2015, III ve IV. Cilt baskıda), *Eski Türk Moğol Kişi Adları Sözlüğü* (Paki Küçükler'le, 2015). Gülensoy, yakın dönemde üç önemli çalışmaya daha imzasını attı. *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler*'in III ve IV. cildini tamamladı. *Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi*

Sözlüğü'nün gözden geçirilmiş, genişletilmiş yeni baskısını hazırladı. İstanbul'daki bir yayınevinin teklifi üzerine Türkiye Türkologlarının yüze yakın makalesini bir araya getirdi (*Türklük Bilimi El Kitabı*, 2 Cilt, 2000 s., baskıda)

Ülkemizde, ne yazık ki dergi koleksiyonlarının düzenli tutulmaması, mevcut koleksiyonlara da ulaşım güçlüğü sebebiyle birçok bilim insanı makalelerini bir araya getirip bilim dünyasının hizmetine yeniden sunmak mecburiyetinde kalıyor. Bu mecburiyet artık bir gelenek hâlini almıştır denilebilir. Hatırlayabildiğimiz kadarıyla bu konuda öncülüğü Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü (1890-1966) ve Dr. Hâmit Zübeyir Koşay (1897-1984) yapmıştır:

Köprülüzade, Mehmed Fuad (1934), *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar*, İstanbul, 311 s., Kanaat Kitabevi.

Koşay, Hâmit Zübeyir (1974), *Makaleler ve İncelemeler*, Ankara, 388 s.

TDK de dil alanındaki hizmetleriyle tanınmış bazı mensuplarının makalelerinden seçmeler yaparak yayımlamayı ihmal etmedi. Kamu bilim kurumu dönemindeki (1983-....) yayımlardan bazı örnekler verelim:

Korkmaz, Zeynep (1995), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, Ankara, 959 s., TDK Yayınları: 629.

— (1995), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar II*, Ankara, 476 s., TDK Yayınları: 629.

— (2007), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar III*, Ankara, 880 s., TDK Yayınları: 893.

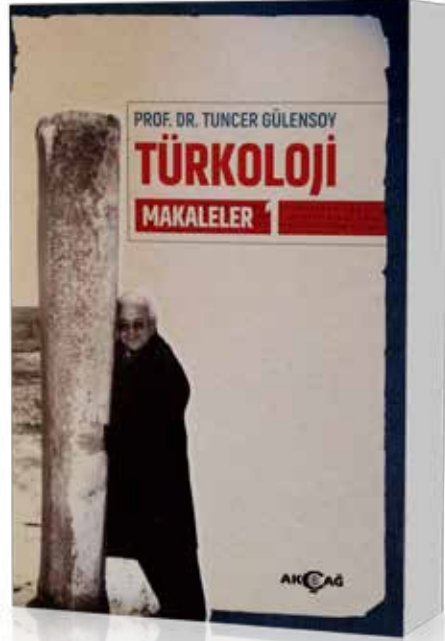
Timurtaş, Faruk Kadri (1997), *Makaleler/Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, (haz. M. Özkan), Ankara, 631 s., TDK Yayınları: 693.

Mazıoğlu Hasibe (1997), *Fuzûli Üzerine Makaleler*, Ankara, 261 s., TDK Yayınları:665.

Özdem, Ragıp Hulusi (2000), *Dil Bilimi Yazıları*, (haz. R. Toparlı), Ankara, 901 s., TDK Yayınları: 78.

Akalın, Mehmet (2001), *Dil Bilimi Yazıları*, (haz. R. Toparlı), Ankara, 498 s., TDK Yayınları: 781.

Necip Türkçü'nün Hatıraları ve Dil Yazıları (2003), (haz. Ö. F. Huyugüzel), Ankara, 256 s., TDK Yayınları: 816.

Buluç, Saadettin (2007), *Makaleler*, (haz. Z. Korkmaz), Ankara, 502 s., TDK Yayınları:1164.

Tekin, Talat (2013), *Makaleler 1/Altayistik*, (haz. E. Yılmaz, N. Demir), Ankara, 319 s., TDK Yayınları: 1060.

— (2013), *Makaleler 2/Tarihî Türk Yazı Dilleri*, (haz. E. Yılmaz, N. Demir), Ankara, 604 s., TDK Yayınları: 1061.

— (2013), *Makaleler 3/Çağdaş Türk Dilleri*, (haz. E. Yılmaz, N. Demir), Ankara, 497 s., TDK Yayınları: 1062.

Bilgin, A. Azmi (2016), *Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri*, Ankara, 295 s., TDK Yayınları: 1164.

Dr. Gülensoy'un makaleleri iki ciltten oluşmaktadır:

Gülensoy, Tuncer (2017), *Türkoloji/Makaleler 1*, Ankara, 837 s., Akçağ Yayınları: 1465/1.

— (2017), *Altayistik, Mongolistik, Halkbilimi/Makaleler 2*, Ankara, 757 s., Akçağ Yayınları: 1465/2.

Dr. Gülensoy, Türklük bilimi yanında Türkiye'nin önde gelen Mongolist ve Altayistlerinden biridir. Ayrıca etimoloji, ağız araştırmaları, halk bilimi ve Kırgız dili ve edebiyatı alanlarında da söz sahibidir. 1960 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünde başladığı yüksek öğrenimini, 1962-1963 öğretim yılında dikey geçiş yaptığı Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı (1964). Prof. Dr. Ahmet Temir'in (1912-2002) danışmanlığında "Moğolların Gizli Tarihinde Hâl Ekleri ve Cümle İçinde Kullanılışları" konulu doktora tezini hazırlayıp (1967-70) Dr. unvanını aldı. 1974 yılında DTCF'de Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın asistanlığına nail oldu. "Kütahya ve Yöresi Ağızları" başlıklı doçentlik çalışmasıyla doçentliğe terfi etti (1979). "Doğu Anadolu Osmanlıcası" adlı araştırmasıyla Prof. unvanına layık görüldü (1989). Türkiye'nin tanınmış Türklük bilimcileri tarafından yetiştirildiği için yazdıklarının ayrı bir önemi, değeri bulunmaktadır.

Makalelerinin bir araya getirilmesinin bilgiye ulaşım kolaylığının yanı sıra, daha önemli bir yararı vardır ki, yazmadan geçmek olmaz. Makale ve bildirilerin önemli bir bölümü (daktilo döneminin hatıraları), mecburen bilgisayar ortamında yeniden yazılıyor. Bu

sırada, yazım yanlışları, gözden kaçmış tarih, isim ve bilgi hataları ya notlu ya da notsuz düzeltiliyor. Gerekirse, makalenin yazım tarihinden sonraki yayınlara dikkat çekiliyor. Böylece, makale ve bildirilerin bilimsel seviyesi yükseliyor, yazarını daha huzurlu bir ruh âlemine götürüyor. Dr. Gülensoy da bu işlemlere tabi tuttu yazılarını. 30 Mart 2018 tarihindeki yüz yüze görüşmemizde; "Artık içim rahat. Hatalarımı arayacakların bundan sonra işleri daha zor." dedi. Hem memnun hem de değildi. İki cilde girmemiş makaleleri için üzgündü. "Her biri evladım gibi. Hangisinden, nasıl vazgeçeyim? Çok zor oldu seçim yapmak!" dedi birkaç kez.

İki cilde sayısal açıdan göz atacak olursak, bölümlere göre yayımlanan makale, bildiri sayısı şöyledir:

C I: Ağız Araştırmaları (12), Dede Korkut Hikâyeleri (3), Etimoloji ve Dil Araştırmaları (32), Kişi ve Yer Adları (16), Oğuz Boyları ve Dış Türkler (7), Yabancı Dillerdeki Türkçe Kelimeler (4), Kültür ve Tarih (6), Türkçenin, Türkolojinin Sorunları (5). Sekiz bölümde toplam 85 makale, bildiri.

C II: Altayistik (7), Mongolistik (20), Halk Bilimi (45). Üç bölümde toplam 72 makale, bildiri. Halk bilimi bölümünün başındaki Dr. Bayram Durbilmez'in (şimdi prof.) "*Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un Halk Bilimi Çalışmaları*" başlıklı makalesi (s. 373-389), Dr. Gülensoy'un akademik çalışmalarında halk biliminin de önemli bir ağırlığa sahip olduğunu göstermektedir.

Bilimsel araştırmalarda bazı makalelerin önemi, değeri kitaplardan bile önde gelir. TDK eski uzmanlarından M. şakir Ülkütaşır'dan (1894-1981) dinlemiştim. Türk dili, tarihi, mitoloji, edebiyatı, sanatı ve halk bilimi araştırmalarını konu edinen Türklük bilimi/bilgisi/Türkolojinin dünya- ca tanınan temsilcilerinden rahmetli Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü genç akademisyenlere, uzmanlara şöyle tavsiyede bulunurmuş: "Bir konuda yeni bir bilgiye, belgeye ulaştınız mı hiç beklemeyin. Kısa demeyin, hemen o konuda bir makale yazın. Böylece o konuyu sahiplenmiş olursunuz. Araştırmalarınızla bu makaleyi genişletip ikinci, hatta üçüncü bir makale yazdıktan sonra artık sıra kitabını yazmaya gelmiştir." Her makale mutlaka yeni bir bilgi, yorum ortaya koymak zorundadır. Bu yüzden, YÖK akademik terfilerde makaleleri, bildirileri puanla değerlendirmekte, uluslararası dergilerde makale yayımlamayı, millî ve milletlerarası kongre, sempozyumlar- da bildiri sunmayı teşvik etmektedir.

Dr. Gülensoy'un iki ciltte yer alan 157 bilimsel yazısının yarısına yakını kongre, sempozyum bildirisi, yarıdan biraz fazlası da makale. Makaleleri, çoğu hakemli Türkiye'nin önemli Türkoloji, Türk dili ve edebiyatı, kültür dergilerinde yayımlanmış: *BAL-TAM Türklük Bilgisi*, *Bayrak*, *Bilimsel Ek- sen*, *Dil Araştırmaları* (Gazi Ü), *Dil ve İnsan*, *Erdem*, *Erciyes*, *İstanbul Ü Ede- biyat Fakültesi TDED*, *İstiklal*, *Kardeş Ağızlar*, *Kültür Evreni*, *Millî Folklor*, *Millî Kültür*, *Orkun*, *Türk Dili*, *Türk*

Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, *Türk Dili Araştırmaları*, *Türk Dünyası Ta- rih ve Düşünce Dergisi*, *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, *Türk Kültürü*, *Türk Kültürü Araştırmaları*, *Türkoloji*, *Türk Yurdu*, *Yeni Forum*, *Yesevî*, *Yeni Türkiye* gibi. *Orta Doğu*, *Türkeli* ve *Yeniçağ* gazetelerindeki bazı makalelerine de yer verilmiş.

Yeri gelmişken, bildiri ve makale arasındaki farka bir nebze değinmek istiyoruz. Çünkü; kongre ve sempozyumlara makale getiren çok kişi var. TDK'nin güncel *Türkçe Sözlük*'ünün onuncu baskısında iki kavramın doğru tanımları verilmiştir:

"**bildiri**: Bilimsel bir konuyu ele alan ve bilimsel bir toplantıda okunup tartışılan yazı, tebliğ." (2009: 265).

"**makale**: Bilim, fen konularıyla siyasal, ekonomik ve toplumsal konu- ları açıklayıcı veya yorumlayıcı niteliği olan gazete ve dergi yazısı." (2009: 1330).

Bildiri 15-20 dakika içinde sunu- labilecek yeni bir bilgi, belge, yorum ortaya koyan kısa bilimsel yazıdır. Makalede sayfa sınırlaması yoktur. Bir konuyu, bütün yönleriyle ele alabilir. Bir şairin sanatı makale konusu ola- bilirken kullandığı redifler ise bildiri şeklinde ele alınabilir. Bu açıklamanın ışığında, ben olsam bu iki cilde *Maka- leler-Bildiriler* üst başlığını koyardım.

80 yaşına merdiven dayayan Dr. Gülensoy, bir taraftan sağlık sıkıntılarını yaşarken diğer taraftan da yeni makale ve kitaplar yazmanın keyfini sürmektedir. Yeni makalelerinin her biri bü-

yük tecrübe ve emek ürünüdür. Caval-cuz yazılar değildir asla. İki ciltte öyle konulara değinmiştir ki “Bu konuyu ele almak da nerden aklına geldi?” diye hayret edersiniz. Bu iddiamızı boşlukta bırakmak istemediğimizden her ciltten onar örnek vermek mecburiyetinde hissediyoruz kendimizi:

- Anadolu Ağzlarının Sınırı Nereden Başlar Nerede Biter? (I/15-20).
- Batı Anadolu Ağzlarında Haftanın Günleri Üzerine Bir İnceleme (I/209-214).
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Yaşayan Dede Korkut Hikâyeleri (I/249-265).
- Türklerde Saç, Sakal, Bıyık Kelimeleri (I/353-358).
- Ulan/Lan Sözcüğünün Kökeni Nedir?(I/363-364).
- Türkçe Üzerine Notlar: Yoğurt (I/349-350).
- Anlamları Kötü Türk Kişi Adları (I/557-562).
- Anadolu’da Moğolca Yer Adları ve Rumeli’deki İzleri (I/611-626).
- İngilizcedeki Türkçe Kelimeler Üzerine Notlar (I/721-744).
- Altay Dil Ailesi ve Mayalar (II/79-80).
- TDK’nin *Türkçe Sözlük*’ündeki Moğolca Kelimeler (II/275-296).
- Türklerde Dokuz Sayısı (II/467-478).
- Moğolistan’da Yaşayan Türk Kültürü (II/525-530).

- Bektaşî Felsefesinin Anadolu Giyim Kuşamına Yansıması (II/595-600).
- Tunceli Yöresi Efsaneleri ve Sultan Baba (II/571-574).
- Türk ve Kürt Atasözleri Üzerine (II/591-594).
- Kaybolan Değerlerimizden Aşık ve Aşık Oyunu (II/627-630).
- Türklerde Ad Verme Geleneği ve Hector (II/635-638).
- Karadeniz Türkleri ve Atma Türküleri (II/713-716).

Genellikle araştırma görevlilerine, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine öğretim üyeleri ve tez danışmanlarınca öncelikle okunması gereken eserlerle ilgili listeler verilir. Türklük biliminin / Türkolojinin çeşitli dallarında yüksek lisans ve doktora eğitimi alan öğrencilerin, bilim insanı adaylarının, mutlaka Dr. Gülensoy’un iki ciltlik makalelerini ve diğer eserlerinden araştırma konularıyla ilgili olanları okumaları gerektiği görüşündeyiz. Türkolojiye ilk adım atacakların, onun birinci cildin sonundaki “Türkoloji ve Türkolog” başlıklı makalesindeki (s. 829-832), “İyi bir Türkolog neleri bilmelidir?” sorusuna verdiği cevabı dikkate almaları, mesleki başarılarının yolunu sonuna kadar açacaktır.

Üniversitelerde, bilim kuruluşlarında her kitap, makale, bildiri mutlaka inceleyici, hakem unvanlı bilim insanlarınca (genellikle iki bilgin) incelenir, olumlu rapor alırsa yayımlanır. Her derginin ayrıca yazım yanlışlarını denetleyen görevlileri vardır. Dr. Gü-

lensoy, makaleler ciltlerini baskıya hazırlarken mecburen editörlük, düzeltmenlik görevlerini de üstlenmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple de 1600 sayfayı bulan eserde TDK'nin *Yazım Klavuzu*'na aykırı bazı yazım hatalarına göz yumduğu görülmüştür. Söz gelimi, sıkça kullanılan halk biliminin bitişik yazılması gibi.

2018 yılı, Dr. Gülensoy'un hayatının en verimli yılı olacaktır denilebilir. *Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi*

(2. bs.), *Türkiye Türkologları ve Türk Diline Emek Verenler* III ve IV. Ciltler, *Türklük Bilimi El Kitabı* ve *Manas Destanı* önümüzdeki aylarda peş peşe bilim dünyasının hizmetine sunulacaktır. Ayrıca yetmişli yılların tecrübesini, bilgi birikimini yansıtan makalelerini yazmayı, bildirilerini sunmayı sürdürmektedir. Dualarımız, onun sağlıklı uzun bir ömür yaşaması için... Kaleminin teri hiçbir zaman kurumamasın, bilgisayarının ekranı kararmasın...